

## I. IDENTIFICACIÓ

**Nom de l'assignatura:** Història antiga i medieval  
**Titulació:** Humanitats  
**Tipus:** Troncal  
**Crèdits (ECTS):** 9

## Descripció

### 1. Descripció, objectius i propòsits de la formació

Història dels principals processos socials i fets culturals de les civilitzacions del Mediterrani i d'Europa durant l'Antiguitat i l'Edat Mitjana. S'explicarà de quina manera es van generar i com van fer-se efectius els poders polítics a Europa, des de l'origen del model de la ciutat-estat (s. VIII a.C.) fins al segle XV. També es tractarà de les maneres d'organitzar la producció i els intercanvis en aquest mateix període.

### II. OBJECTIUS FORMATIUS DE L'ASSIGNATURA:

En acabar el curs l'alumne ha de demostrar

1. Haver assolit els continguts expressats en el temari i identificar qualsevol dels seus punts en el context que li correspon.
2. Ser capaç d'analitzar, processar i interpretar qualsevol mena de material addicional (textos, mapes, taules, gràfics) d'acord amb els continguts del temari i situar-lo en el marc corresponent.
3. Demostrar haver fet unes lectures mínimes exigides (llibres i/o capítols especialment indicats i/o articles recomanats).
4. Saber identificar i distingir els diversos procediments emprats pels grups de poder en la captura del treball dels dominats (treball esclau, relacions de dependència, impost estatal en les seves diverses modalitats, renda feudal, etc) treballats en el temari.
5. Haver assolit un coneixement integral i global de la matèria mitjançant l'articulació i la relació existent entre els diferents punts en què es divideix el temari.

### 2. Mòduls, blocs, temes o apartats

#### BLOC 1: HISTÒRIA ANTIGA

1. El final del món Micènic. Història i tradició mítica. L'Edat Fosca. El món Homèric. L'origen de la *polis*.
2. Grècia Arcaica. Hesíode. La societat hoplítica. La colonització Grega. Models Colonials d'Occident.
3. Esparta, l'estat hoplític Lacedemoni. Orígens llegendaris. El model espartà: igualitarisme i el militarisme Espartà. Ilotes i periecs.
4. Atenes, l'època Arcaica. Pisístrat, Soló, Clístenes. Les Guerres Mèdiques i els orígens de l'Imperi Atenenc. La democràcia Atenenca. Pericles.
5. La Guerra del Peloponès. Hegemonies i conflictes. La crisi de la *polis*.
6. L'Imperialisme Macedoni. Filip II i Alexandre. L'època hel·lenística fins l'intervenció romana.
7. Protohistòria de la Península Italiana. Etruscs, Itàlics i Llatins. El Laci i els orígens de Roma. Roma arcaica i monàrquica. Institucions.
8. La República romana. Primers conflictes externs i interns. La conquesta d'Itàlia.
9. La República mitja. Esclavisme i Imperialisme. L'expansió ultramarina. Les Guerres Púniques. Intervenció a Hispània i Grècia.
10. La crisi de la República. Els Gracs, Mari, i la guerra Social. L'auge del poder personal (s.I a.C.). Sila. Els triumvirs. Juli Cèsar.
11. El principat d'August. L'Imperi com a solució. La dinastia dels Juli-Claudis.
12. L'Alt-Imperi. Flavis i Antonins. La pretesa edat d'or: organització política, social, econòmica i religiosa. Els Severes. La "crisi" del s. III d.C.

#### BLOC 2: HISTÒRIA MEDIEVAL

1. La Antiguitat Tardana i l'assentament dels bàrbars a Occident. La formació dels estats bàrbars i la seva evolució. El naixement de la cristiandat occidental.
2. De l'Imperi d'Orient a l'Imperi Bizantí: l'època de Justinià. La querella iconoclasta. La dinastia Macedònica. La projecció exterior.
3. Una nova religió: l'Islam. L'expansió territorial. Els estats islàmics: Omeies i Abbàsides. La fractura del califat. Al-Andalus.
4. L'Imperi Carolingi. La dinastia carolina al poder. L'ordenament institucional: l'administració palatina i els comtats. L'expansió territorial. Les relacions amb l'església. Els enemics de l'Imperi Carolingi: el pobles nòrdics.
5. El context històric en la gènesi de l'ordre feudal. La fi de l'Imperi Carolingi. La presència dels normands a occident i els seus efectes. Els espais feudals i el àmbits de la senyoria: els castells. Les institucions i les relacions feudovassallàtiques.
6. La captura del treball pagès: de la fiscalitat estatal a la renda feudal. Les relacions de producció. Roturacions i creació de l'espai rural. La renda i les formes de domini i control de l'espai pagès. La noblesa i el destí de l'excedent feudal.
7. L'església: una institució *universal* en l'ordre feudal. El Moviment de Pau i Treva de Déu. La Reforma Pontifical i el conflicte de les Investidures. El naixement de la idea de croada.
8. L'expansió de l'ordre feudal per conquesta: Les Croades i els seus efectes: Terra Santa, al-Andalus i el *Drang nach Osten* alemany. Els Ordes Militars. L'aristocràcia, l'església i la formació dels regnes croats.

9. La gènesi de les monarquies feudals: Institucions i òrgans de govern. La França capeta, l'Anglaterra plantagenêt i el Sacre Imperi Romano-germànic.
10. Desenvolupament del món urbà. El comerç llunyà. Els grans centres del comerç internacional: la Mediterrània, la Bàltica –Hansa- i les Fires de Xampanya. Mètodes i pràctiques mercantils. Les finances. Els centres artesanals i els gremis. El patriciat urbà i els òrgans de representació. Les universitats.
11. El món a la Baixa Edat Mitjana: un univers en crisi. L'inici d'un cicle de recessió: males collites i fams; la pesta negra. Els conflictes polítics: la Guerra dels 100 Anys. Les revoltes socials rurals i urbanes. La superació de la crisi i la "refeudalització".
12. Els estats no feudals. La restauració de l'Imperi Bizantí pels Paleòlegs. Els turcs otomans i la conquesta de Constantinoble. Els estats del Magreb. El regne de Granada.

**3. Bibliografia comentada:** És molt convenient que els estudiants utilitzin la bibliografia com un instrument a l'abast per assolir un coneixement global dels continguts i ser capaços de plantejar i desenvolupar qualsevol tema o apartat d'ampliació. La bibliografia s'ha dividit en diversos apartats, segons la funció que cada una de les obres ha de complir durant el curs.

### HISTÒRIA ANTIGA

#### a. Manuals de consulta.

- BRAVO, G. (1994), *Història del mundo antiguo. Una introducció crítica*. Alianza Editorial, Madrid.
- ALVAR, J., D. PLÁCIDO, F. BAJO, J. MANGAS, (1994) *Manual de Història Universal. 2 Història Antigua*. Ed. Historia 16. Madrid.
- BELTRAN LLORIS, F.-MARCO SIMON, F., (1987), *Atlas de Historia Antigua*, Zaragoza.
- DOMINGUEZ MONEDERO, A., D. PLÁCIDO, F.J. GÓMEZ ESPELOSÍN, F. GASCÓ, (1999), *Historia del mundo clásico a través de sus textos. 1- Grecia*. Alianza Editorial, Madrid.
- GARCIA MORENO, L., F. GASCÓ, J. ALVAR, F.J. LOMAS, (1999), *Historia del mundo clásico a través de sus textos. 2- Roma*. Alianza Editorial, Madrid.
- ROUZÉ, F., M.C. AMOURETTI, (1987) *El mundo griego antiguo*. Ed. Akal, Madrid.
- LÓPEZ BARJA, P., F.J. LOMAS, (2004) *Historia de Roma*, Akal, Madrid.
- CHRISTOL, M., D. NONY, (1992), *De los orígenes de Roma a las invasiones bárbaras*. Akal, Madrid.
- VILLALBA, P. (1996) *Roma a través dels historiadors clàssics*. U.A.B. Bellaterra.
- KINDER-HILGEMANN. *Atlas Histórico Mundial*, ed. Istmo, 2 vols.

#### b. Obres generals i monografies.

- FORNIS, C., (2003), *Esparta. Historia, sociedad y cultura de un mito historiográfico*. Ed. Crítica, Barcelona.
- GALLEGO, J. (Ed.), (2003) *El mundo rural en la Grecia Antigua*, Ed. Akal, Madrid.
- GSCHNITZER, F., (1987), *Historia social de Grecia desde el período micénico hasta el final de la época clásica*, Madrid.
- PLACIDO, D., 1997, *La Sociedad Ateniense: la evolución social en Atenas durante la guerra del Peloponeso*, Barcelona.
- SINCLAIR, R. K., 1988, *Democracy and Participation in Athens*, Cambridge. (Hi ha traducció en castellà: Alianza Editorial 1999).
- CORNELL, T.J., (1999), *Los orígenes de Roma. C, 1000-264 a.C*, Ed. Crítica. Barcelona.
- CRAWFORD, M., (1981), *La República romana*, Ed. Taurus, Madrid.
- BRADLEY, K., (1998), *Esclavitud y sociedad en Roma*, Ed. Península, Barcelona.
- GARNSEY, P.- SALLER, R., (1991), *El Imperio romano. Economía, sociedad y cultura*, Ed. Crítica, Barcelona.
- GIARDINA, A. (ed.), (1991), *El hombre romano*, Madrid.

### HISTÒRIA MEDIEVAL

#### a. Manuals de consulta

- GARCÍA DE CORTÁZAR, J. A.; SESMA, J. A. 1997. *Historia de la Edad Media, una síntesis interpretativa*. Alianza Universidad.
- LADERO QUESADA, M. A. 1995<sup>2a</sup> *La Edad Media*. Vicens Vives, Historia Univ., vol 2.

#### b. Obres generals (per temes)

- BROWN, P. 1991. *El mundo en la Antigüedad tardía. De Marco Aurelio a Mahoma*. Taurus.
- CAMERON, A. 1998. *El mundo Mediterráneo en la antigüedad tardía (395-600)*. Crítica.
- LE GOFF 2003, *En busca de la Edad Media*, Barcelona, Paidós.
- DOEHAERD, R. 1984. *Occidente durante la Alta Edad Media*. Barcelona.
- BLOCH, M., 1939, *La société féodale*, Paris (hi ha traducció castellana a Akal).
- DUBY, G., 1992, *Los tres órdenes o el imaginario del feudalismo*, Madrid, Taurus
- GANSHOF, F. L. 1974. *El feudalismo*. Ariel, Barcelona.
- RUIZ-DOMÈNEC, J. E. 1984, *La memoria de los feudales*, Barcelona, Argot.
- SABATÉ, F / FARRÉ, J. 2004, *El temps i l'espai del feudalisme*, Lleida, Pagès.
- CONTAMINE, BOMPAIRE i altres. *La economía medieval*. Akal. Madrid.
- BOUTRUCHE, R. 1976-1979. *Señorío y Feudalismo*, 2 vols. Ed. s. XXI, Madrid.
- VAUCHEZ, A. 1985, *La espiritualidad del occidente medieval*, Madrid, Crítica.
- PAUL, J. *La Iglesia y la cultura en Occidente*. 2 vols. Ed. Labor.
- BROWN, P. 1997, *El primer milenio de la cristiandad occidental*, Madrid, Crítica.
- GOODY, J., 1986, *La evolución de la familia y del matrimonio en Europa*, Herder.
- MOORE, R. I., *La primera revolución europea*, Crítica, Barcelona, 2002.
- CAHEN, C. *El Islam*, vol. 1. Ed. s. XXI, col. Historia Universal.
- BARTLETT, R. 2003. *La formación de Europa. Conquista, civilización y cambio cultural, 950-1350*. PUV.
- SERGI, G. 1998, *L'idea di medioevo. Tra senso comune e pratica storica*, Roma, Donzelli (hi ha trad. castellana)
- SOUTHERN, R.W. 1984, *La formación de la Edad Media*, Madrid, Alianza.
- SEIBT, F. 2004, *La fundación de Europa*, Barcelona, Paidós.
- GÉNICOT, L. *Europa en el siglo XIII*, ed. Labor.

FACI, J. 1996. *Introducción al mundo Bizantino*. Ed. Síntesis.

### c. Temes i monografies

HODGES, R.; WHITEHOUSE, D., 1983, *Mohammed, Charlemagne & the Origins of Europe*, Cornell University Press, Nova York.

GRIFFITH, P. 2004, *Los Vikingos. El terror de Europa*, Barcelona, Ariel.

FOCILLON, H., *El año mil*, Madrid, Alianza.

BARCELÓ, M. i altres. 1988. *Arqueología Medieval. En las afueras del "Medievalismo"*. Crítica, Barcelona.

BARCELÓ, M. 1995, "Crear, disciplinar y dirigir el desorden. La renta feudal y el control del proceso de trabajo campesino: una propuesta sobre su articulación", *Taller d'història*, 6: 61-72.

BONNASSIE, P. i altres. 1984. *Estructuras feudales y feudalismo en el mundo Mediterráneo*. Crítica, Barcelona.

TOUBERT, P. 1990. *Castillos, señores y campesinos en la Italia Medieval*, ed. Crítica.

LACOSTE, Y. 1971. *El nacimiento del tercer mundo: Ibn Jaldún*, Península, Barcelona (hi ha una reedició recent).

GUICHARD, P. 1976. *Al-Andalus. Estructura antropológica de una sociedad islámica en occidente*, Barcelona (reeditada el 1995 per la Universitat de Granada).

DUBY, G., *El domingo de Bouvines*, Madrid, Alianza, 1988.

MURRAY, A. 1982, *Razón y sociedad en la Edad Media*, Barcelona, Taurus.

HUIZINGA, J. 1930, *El otoño de la Edad Media*, Madrid, Alianza.

### d. Bibliografia instrumental

KINDER-HILGEMANN. *Atlas Histórico Mundial*, ed. Istmo, 2 vols.

BONNASSIE, P. *Vocabulario básico de la historia medieval*, ed. Crítica

LOZANO-MITRE. *Análisis y comentarios de textos históricos. Edades Antigua y Media*, ed. Alhambra.

MACKAY-DITCHBURN (eds). *Atlas de Europa Medieval*, ed. Càtedra.

### e. Bibliografia d'època

ANÒNIM, *Sir Gawain y el caballero verde*, Madrid, Siruela, 1982.

ANÒNIM, *Cantar de Ruodlieb*, Madrid, Celeste Ediciones, 2001.

BOECIO, *La consolación de la filosofía*, Madrid, Akal, 1997.

*Cartas de Abelardo y Eloisa*, Madrid, Alianza, 1993.

CHRÉTIEN DE TROYES, *El caballero de la carreta*, Madrid, Alianza, 1983.

GEOFFREY DE MONMOUTH, *Historia de los reyes de Britania*, Madrid, Siruela, 1984.

SNORRI STÚRLUSON, *Edda Menor*, Madrid, Alianza. 2000.

## 4. Referències per estructurar el treball de l'alumne

Durant el curs l'alumne haurà de llegir dos llibres. Durant el semestre esmerçat a Història Antiga haurà de llegir un llibre de l'apartat B, i durant el semestre d'Història Medieval, l'alumne haurà de llegir un llibre a escollir d'entre el llistat de l'apartat B. o C. de la bibliografia presentada. En realitzarà una breu ressenya i en la prova final hi haurà una qüestió relativa a cada lectura. Al llarg del curs també es treballarà sobre exercicis pràctics: taules, gràfics, mapes, textos. L'alumne els prepararà a casa, es comentaran a classe i després se'n faran exercicis escrits. Amb el que s'ha dit, queda clar que l'assistència a les classes resulta indispensable per fer un seguiment adequat de la matèria. La prova final, a la qual tenen dret a presentar-se tots els matriculats, girarà entorn de les pràctiques desplegades a classe.

## 5. Competències a desenvolupar

Competència	Indicador específic de la competència
Anàlisi i síntesis	Conèixer, identificar i interpretar les diferents etapes des dels orígens de l'Antiguitat fins el Renaixement. Conèixer i interpretar els diferents processos històrics que es produïren en cada una d'aquestes etapes. Analitzar i identificar el vocabulari específic que va produir cada formació social en el període estudiat. Demostrar haver assolit la matèria de forma integral i ser capaç d'identificar el context en que s'inscriuen els diferents processos estudiats. Saber relacionar els diferents elements i factors que intervenen en el desenvolupament dels processos històrics.
Comunicació escrita	Tenir capacitat per a expressar i relacionar de forma sintètica i clara les qüestions formulades. Demostrar una correcta aplicació del lèxic específic.
Aprenentatge autònom	Saber treballar amb esforç personal. Planificar el temps de realització del treball. Saber fer una recerca dels materials i de les fonts més adequades.

## 6. Avaluació

Temari Història Antiga	Pes	Descripció
1. El final del món Micènic. Història i tradició mítica. L'Edat Fosca. El món Homèric. L'origen de la <i>polis</i> .	4 %	Prova final
2. Grècia Arcaica. Hesíode. La societat hoplítica. La colonització Grega. Models Colonials d'Occident.	3 %	Prova final
3. Esparta, l'estat hoplític Lacedemoni. Orígens llegendaris. El model espartà: igualitarisme i el militarisme Espartà. Ilotes i periecs.	4 %	Prova final
4. Atenes, l'època Arcaica. Pisístrat, Soló, Clístenes. Les Guerres Mèdiques i els orígens de l'Imperi Atenenc. La democràcia Atenenca. Pericles.	5 %	Tema per a lectura. Valoració. Pràctiques. Valoració Prova final
5. La Guerra del Peloponès. Hegemonies i conflictes. La crisi de la <i>polis</i> .	4 %	Prova final
6. L'Imperialisme Macedoni. Filip II i Alexandre. L'època hel·lenística fins l'intervenció romana.	4 %	Prova final
7. Protohistòria de la Península Italiana. Etruscs, Itàlics i Llatins. El Laci i els orígens de Roma. Roma arcaica i monàrquica. Institucions.	4 %	Prova final
8. La República romana. Primers conflictes externs i interns. La conquesta d'Itàlia.	5 %	Tema per a lectura. Valoració. Pràctiques. Valoració Prova final
9. La República mitja. Esclavisme i Imperialisme. L'expansió ultramarina. Les Guerres Púniques. Intervenció a Hispània i Grècia.	4 %	Prova final
10. La crisi de la República. Els Gracs, Mari, i la guerra Social. L'auge del poder personal (s.I a.C.). Sila. Els triumvirs. Juli Cèsar.	4 %	Pràctiques. Valoració Prova final
11. El principat d'August. L'Imperi com a solució. La dinastia dels Juli-Claudis.	5 %	Tema per a lectura. Valoració. Pràctiques. Valoració Prova final

12. L'Alt-Imperi. Flavis i Antonins. La pretesa edat d'or: organització política, social, econòmica i religiosa. Els Severes. La "crisi" del s. III d.C.	4 %	Prova final
--	-----	-------------

Temari Història Medieval	Pes	Descripció
1. La Antiguitat Tardana i i l'assentament dels bàrbars a Occident.	4 %	Prova final
2. De l'Imperi d'Orient a l'Imperi Bizanti: l'època de Justinià. El parèntesi de l'Imperi Llatí.	3 %	Prova final
3. Una nova religió: l'Islam. L'expansió territorial. Els estats islàmics: Omeies i Abbàsides. La fractura del califat. Al-Andalus.	4 %	Prova final
4. L'Imperi Carolingi. La dinastia carolina al poder. L'ordenament institucional: l'administració palatina i els comtats. L'expansió territorial..	4 %	Prova final
5. El context històric en la gènesi de l'ordre feudal. La fi de l'Imperi Carolingi. La presència dels normands. Els espais: els castells. Les institucions i les relacions feudovassallàtiques.	4 %	Prova final
6. La captura del treball pagès: de la fiscalitat estatal a la renda feudal. Les roturacions i l'espai rural. La renda i les formes de domini de l'espai pagès. La noblesa i el destí de l'excedent feudal	5 %	Tema per a lectura. Valoració. Pràctiques. Valoració Prova final
7. L'església: una institució <i>universal</i> en l'ordre feudal. El Moviment de Pau i Treva de Déu. La Reforma Pontifical i el conflicte de les Investidures. El naixement de la idea de croada.	4 %	Pràctiques. Valoració Prova final
8. L'expansió de l'ordre feudal per conquesta: Les Croades i els seus efectes. Terra Santa i al-Andalus. Els Ordes Militars. L'aristocràcia, l'església i la formació dels regnes croats.	5 %	Tema per a lectura. Valoració. Pràctiques. Valoració Prova final
9. La gènesi de les monarquies feudals: Institucions i òrgans de govern. La França capeta, l'Anglaterra plantagenêt i el Sacre Imperi Romano-germànic.	4 %	Prova final
10. Les ciutats medievals en el feudalisme. El comerç llunyà. Els grans centres del comerç internacional. Mètodes mercantils. Les finances. Els centres artesanals i els gremis. El patriciat urbà. Les universitats.	4 %	Pràctiques. Valoració Prova final

11. El món a la Baixa Edat Mitjana: Un univers en crisi?. L'inici de la recessió: males collites, fams i pestes. Els conflictes polítics. Les revoltes rurals i urbanes. La superació de la crisi i la "refeudalització".	5 %	Tema per a lectura. Valoració. Pràctiques. Valoració Prova final
12. Els estats no feudals. La restauració de l'Imperi Bizantí pels Paleòlegs. Els turcs otomans i la conquesta de Constantinoble. Els estats del Magreb. El regne de Granada.	4 %	Prova final

#### Procediments d'avaluació

Procediment	Criteris d'avaluació	Pes
Lectura específica	Valoració de la capacitat de comprensió i de la seva plasmació en una ressenya	20 %
Pràctiques	Valoració de la capacitat d'identificar i interpretar el material en relació a un procés històric determinat i de sintetitzar-ho per escrit.	20 %
Prova final escrita	Coneixements Capacitat de comprensió i anàlisi Capacitat de síntesi dels coneixements	60 %